

Länstyrelserna

Version 2. 2019

Gemensamma riktlinjer för skydds jakt efter stora rovdjur i renskötseområdet

1. Avgränsning

Riktlinjerna avser skydds jakt efter ansökan från skadelidande och beslut om skydds jakt på eget initiativ av Länstyrelsen enligt 23a och 23b §§ jaktförordningen (1987:905).

2. Syfte

Syftet med gemensamma riktlinjer för skydds jakt är att underlätta hanteringen av skydds jaktens ärenden hos länstyrelserna inom renskötseområdet och att öka förutsättningarna för att ärendena hanteras på ett likartat sätt. Riktlinjerna leder till ökad transparens och tydlighet angående länstyrelsens hantering av skydds jaktens ärenden och bidrar till att beslut tas så snabbt som möjligt.

Tydliga riktlinjer ökar förutsättningarna för en konsekvent och rättssäker ärendehantering. Det leder i sin tur till att den sökande kan få större förståelse för processen och att länstyrelsens handläggare lättare kan göra välgrundade bedömningar. Varje ärende är unikt och en samlad bedömning görs i varje enskilt fall. Gemensamma riktlinjer ska tydliggöra dessa bedömningsgrunder.

3. Bakgrund

Internationella direktiv: Art- och habitatdirektivet och Bernkonventionen

De stora rovdjuret är strikt skyddade, bland annat genom EU:s art- och habitatdirektiv (Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992). Individer från dessa arter får inte avsiktligt dödas, fångas eller störas. Beviljande av skydds jakt är ett undantag från dessa allmänna bestämmelser.

Skydds jakt kan beviljas för att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten och andra typer av egendom, förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning. Skydds jakten får heller inte försvåra möjligheten att nå eller upprätthålla gynnsam bevarandestatus hos de berörda rovdjursarterna i deras naturliga utbredningsområde. Sverige har implementerat artikel 16 i 23 a § jaktförordningen (1987:905).

Järv är inte skyddad på samma sätt som de övriga rovdjuren enligt direktivet, men har ett strikt skydd enligt Bernkonventionen och hanteras därför på samma sätt som de övriga stora rovdjuren i svensk lagstiftning.

Nationella direktiv: Jaktlagstiftningen, rovdjurspropositioner, och delegeringar

Vid beslut om skydds jakt utgår länsstyrelserna från bestämmelserna i jaktlagstiftningen. Länsstyrelserna beaktar också rovdjurspolitikens intentioner, främst utifrån de tre senaste propositionerna i frågan som regeringen har lämnat till riksdagen: ”En sammanhållen rovdjurspolitik” (prop. 2000/01:57), ”En ny rovdjursförvaltning” (prop. 2008/09:210) och ”En hållbar rovdjurspolitik” (prop. 2012/13:191). Propositionerna anger inriktningen för rovdjursförvaltningen och den önskvärda utvecklingen av landets rovdjursstammar.

I den senaste propositionen anges nationella referensvärden för de stora rovdjuren. Referensvärdena definierar den minsta populationsstorlek och den minsta utbredning som en art ska ha inom Sverige för att dess bevarandestatus ska anses vara gynnsam. Dessa nationella referensvärden har fastställts av Naturvårdsverket och utifrån dessa har myndigheten fördelat regionala miniminivåer för de olika arterna till länen. Inom ramen för viltförvaltningsdelegationernas arbete har länsstyrelserna med miniminivåerna som riktlinje beslutat om förvaltningsmål- och intervall i respektive län.

Naturvårdsverket kan delegera rätten att besluta om skydds jakt på de stora rovdjuren till länsstyrelserna. Rätten att besluta om skydds jakt efter kungsörn har hittills aldrig delegerats till länsstyrelserna utan ligger kvar hos Naturvårdsverket.

Toleransnivå

Riksdagen har fastslagit en toleransnivå för rennärings om maximalt tio procent förluster orsakade av stora rovdjur. Toleransnivån är ett mål som ska uppnås med så små konsekvenser för rovdjursstammarna som möjligt. Det innebär att eventuella åtgärder som behöver sättas in måste vara så effektiva som möjligt. Skydds jakt är en av flera åtgärder som används för att uppnå toleransnivån.

4. Bedömningsgrunder

Länsstyrelsen gör en samlad bedömning i varje enskilt skydds jakts ärende baserat på lagstiftning, nationella och regionala riktlinjer, information, inkommen ansökan och den skadedokumentation som finns kopplad till ärendet. Länsstyrelsen beaktar också rovdjursförekomst och det samlade rovdjurstrycket inom det område som ansökan gäller, utifrån konstaterad förekomst, liksom den aktuella artens bevarandestatus. Länsstyrelsen beaktar också hur samebyns eventuella förluster står i relation till toleransnivån.

Vid varje skydds jakts ärende ska länsstyrelsen bedöma:

1. Om allvarlig skada eller risk för allvarlig skada föreligger.
2. Om det finns andra lämpliga lösningar än skydds jakt.
3. Om skydds jakten försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos arten i dess naturliga utbredningsområde
4. Hur förluster till rovdjur står i proportion till toleransnivån

Dessutom bedömer länsstyrelsen om jakten är ändamålsenlig och om den kan lösa de problem som finns. Punkterna 1–3 måste vara uppfyllda för att skydds jakt ska kunna beviljas, det vill

säga det måste finnas en allvarlig skada, det får inte finnas en annan lämplig lösning än skydds jakt och gynnsam bevarandestatus får inte äventyras. Toleransnivån bör beaktas i den slutliga bedömningen.

4.1. Allvarlig skada

4.1.1. Direkta och indirekta skador

Inom rennäringen finns en viss förväntad skadebild i och med att de stora rovdjuren äter ren. Samebyarna har rätt till rovdjursersättning för de skador som förväntas uppstå. Ersättningen baseras dels på antalet rovdjur inom varje samebys område utifrån inventeringsresultat (järv, lo och varg) och dels på samebyns areal (björn och kungsörn). Rovdjursersättningen regleras av viltskadeförordningen (SFS 2001:724) och Sametingets föreskrifter (STFS 2007:9) om bidrag och ersättning för rovdjursförekomst i samebyar, ändrad genom STFS 2009:2. Det är Sametinget som administrerar utbetalningarna av rovdjursersättning.

Allvarlig skada inom rennäringen består av direkta och indirekta skador orsakade av stora rovdjur.

Direkta skador är i detta fall dödade och skadade renar till följd av predation av stora rovdjur. *Indirekta skador* uppstår när rovdjuren jagar och skingrar renar. Sådana situationer leder till merarbete, vilket kostar både tid och pengar för samebyarna.

Bevakningen blir som mest effektiv om renarna är samlade, därför är just samlade renhjordar en av de viktigaste förebyggande åtgärderna för att minska risken för skador. Konsekvenserna av skingrade renhjordar kan, förutom försämrad bevakning, vara att:

- Dräktiga vajor riskerar att få försämrad kondition som kan leda till att de kastar sina foster.
- Kalvar skiljs från sina mödrar.
- Risk för ökat antal trafikolyckor om obevakade renar sprider sig till vägar och järnvägar.
- Renar sprids över ett stort område vilket ökar risken för rovdjursangrepp
- Flyende renar riskerar att trampa sönder obetade områden och därmed försvåra samebyns planerade betesrutt.
- Renar kan stanna upp i områden som ska betas under en senare period.
- Renar riskerar att blandas med andra samebyars renhjordar.
- Renar drar sig till fel platser som gör vandringen svårare, exempel stängsel, breda älvar etc.

Under renskötselåret varierar rennäringens känslighet för störningar och predation av stora rovdjur. Särskilt känsligt är när vajor ska kalva, när renarna ska samlas eller under vinterbetesperioden.

Kalvningsperioden: en av de känsligaste perioderna för rennäringen. Vajorna är störningskänsliga både före, under och efter kalvning. Störning från rovdjur kan i värsta fall medföra att både vajor och ofödda kalvar dör till följd av den förhöjda stressnivån.

Samling: Under renskötselåret behöver renarna samlas vid ett flertal tillfällen, till exempel inför kalvmärkning, slakt eller flytt till nya betesområden. Det är oftast arbets- och

tidskrävande att samla ihop renar. En skingrad renhjord innebär att samlingsarbetet måste starta upp på nytt.

Samlingsplatser är känsliga områden då höga tätheter av ren kan locka till sig rovdjur. De kan utgöras av mer eller mindre tillfälliga hägn men kan också vara områden som renar självmant söker sig till. Tiden, det vill säga hur länge renarna ska vara kvar på platsen, är en viktig faktor i skydds jaktärenden.

Om renar transporterats med lastbil till ett nytt område behöver de oftast lugn och ro i några dagar efter transporten. Renar som varit på lång vandring är också i stort behov av lugn och ro.

Vinterbetesperioden: Vinterbetesområdet är begränsande för nästan samtliga samebyar, därför är det viktigt att renarna kan nyttja området enligt samebyns betesplanering. Är det för högt predationstryck i ett område vill renarna vandra vidare och då riskerar de att beta i ett område som kan behövas senare under vinterbetesperioden.

Betessituationen är avgörande för renarnas, särskilt vajornas, kondition inför kalvningen.

4.1.2. Risk för kommande eller fortsatta skador

För att en skydds jaktansökan ska kunna beviljas måste länsstyrelsen bedöma hur stor risken är att skadan fortsätter. Följande faktorer kan vara till stöd:

- Hur stora är redan uppkomna skador?
- Hur länge har skadan pågått? Är det ett engångstillfälle eller har den pågått ett tag?
- Om flera angrepp inträffat, hur lång tid har det gått mellan skadetillfällena? Är det sannolikt att det är samma individ/individer som orsakat skadorna?
- Är renarna i höga tätheter
- Är renarna på fribete?
- Om skadorna är säsongstyrda, när kan skaderisken förväntas upphöra? Ex att björnar går i ide, renar vandrar förbi området där rovdjuret befinner sig etc.
- Gynnar snöförhållandena rovdjuret?
- Erfarenheter från området under tidigare år.

Bedömningen av risken för fortsatt allvarlig skada måste göras i varje enskilt fall, både när det gäller en pågående skada och vid förebyggande skydds jakt där ännu ingen aktuell skada uppstått. *Om ingen skada uppstått ställs extra höga krav på bedömningen och det underlag beslutet grundas på, se mer på s 5.* Björnar i eller i nära anslutning till kalvningsområden är ett sådant exempel där risken för allvarlig skada är hög men där skadan kan vara svår att både upptäcka och dokumentera, vilket även forskningen har visat på senare år.

I situationer där man av olika anledningar bedömer att det finns liten risk för fortsatta skador bör en ansökan om skydds jakt avslås. Om risken däremot bedöms vara hög kan en skydds jakt beviljas, förutsatt att alla kriterier är uppfyllda.

4.2. Andra lämpliga lösningar

Länsstyrelsen ska bedöma om det går att förhindra allvarlig skada på något annat lämpligt sätt än genom skydds jakt. Med lämplig lösning menas att den ska vara såväl praktiskt som

ekonomiskt rimlig att genomföra. Beroende på situationen kan andra lösningar exempelvis vara att:

- Öka tillsynen av djuren
- Hägna in djuren med rovdjursavvisande stängsel
- Använda tillfälliga hägn under känsliga perioder
- Flytta djuren till områden där risken för skador är lägre
- Flytta renhjorden förbi ett problemområde med hjälp av lastbil
- Undvika rovdjurstäta områden under känsliga perioder,
- Skrämma bort rovdjuren från platsen

Förutsättningarna för förebyggande åtgärder skiljer sig mellan olika platser och olika situationer. Det är därför viktigt att en dialog förs med berörd part så tidigt som möjligt i handläggningen av ett skyddsjaktsärende. Skyddsjaktsansökningar bör avslås i de fall där möjliga förebyggande åtgärder inte vidtagits, eller om de varit otillräckliga.

I Bilaga 1 finns en checklista på olika åtgärder och när de kan tänkas vara lämpliga alternativa lösningar till skyddsjakt.

4.3. Gynnsam bevarandestatus, GYBS

Beviljande av en skyddsjakt kräver att gynnsam bevarandestatus är uppnådd hos arten ifråga eller att jakten inte försvårar möjligheten att nå sådan status. När gynnsam bevarandestatus inte finns krävs ett noggrant redogörande för varför jakten inte kommer att försvåra möjligheten till GYBS.

5. Olika typer av beviljande

Varje skyddsjaktsärende är unikt och det finns olika situationer som efter en samlad bedömning kan leda till skyddsjakt. En skyddsjakt kan antingen vara på skadegörande individer eller i förebyggande syfte.

5.1. Skyddsjakt på skadegörande individ

Den tydligaste situationen är när det går att peka ut en eller flera individer som orsakar allvarlig skada. Om risken är stor att allvarlig skada fortsätter om ingen åtgärd sätts in kan skyddsjakt på dessa individer vara befogat.

Om flera individer tillsammans orsakar allvarlig skada kan Länsstyrelsen bevilja skyddsjakt på dem i samma beslut. I de fall där flera individer dokumenterats i området men det är oklart vilken av dem som orsakar skadan bör skyddsjakt beviljas efter en individ i taget. Upphör inte skadorna kan det beslutas att ytterligare individer tas bort.

När ett rovdjur rivit minst tio renar under en sjudagarsperiod har samebyn rätt till massdödsersättning, förutsatt att samtliga döda renar dokumenterats av Länsstyrelsen. Denna ersättning ska inte utesluta möjligheten till skyddsjakt utan det avgörande är om risken för fortsatt skada finns kvar, se ovan.

5.2. Skydds jakt i förebyggande syfte

Skydds jakt i förebyggande syfte kan beviljas i specifika problemområden där rovdjurspopulationer förekommer i sådan omfattning att det allvarligt försvårar renskötseln. Det behöver inte finnas specifika, skadegörande individer.

Det ställs mycket höga krav på bedömningsunderlaget för beslut om skydds jakt i förebyggande syfte, både när det gäller den historiska problembilden och den framtida.

Förebyggande skydds jakt kan t.ex. beviljas när:

- det finns en skadehistorik som är verifierad av länsstyrelsen
- det finns ett högre predationstryck än vad renskötseln anses kunna tolerera
- det finns risk för fortsatt allvarlig skada
- skadorna inte går att förebygga på annat lämpligt sätt.

6. Ansökan

För att en ansökan ska kunna handläggas effektivt krävs att sökanden lämnar så fullständiga uppgifter som möjligt.

6.1. Checklista för uppgifter i ansökan

1. Sökandens namn och kontaktuppgifter
2. Vilken rovdjursart gäller ansökan?
3. Hur många individer gäller ansökan?
4. Vad har hänt, vad består skadorna av (direkta och indirekta)?
5. När upptäcktes skadan och under vilken tid bedöms skadan ha uppstått?
6. Område där skadan har uppstått och förslag på jaktområde
7. Vilka åtgärder har vidtagits för att förhindra skador, före och efter de nu aktuella skadorna? Hur bedöms möjligheterna att vidta andra åtgärder?
8. Bedömning av risken för fortsatt skada
9. Övriga upplysningar.

7. Dokumentation

Dokumentation av rovdjursförekomst och rovdjursrelaterade skador är en förutsättning för att Länsstyrelsen ska kunna bedöma behovet av skydds jakt i varje enskilt fall.

7.1. Sökandens egen dokumentation

Sökandens egen dokumentation är en viktig del i underlaget för att bedöma vad som orsakat de uppkomna skadorna. Sökanden kan dokumentera på olika sätt. Sökanden kan föra loggbok över viktiga händelser och till exempel ta foton, filmer och GPS-positioner på skadade/dödade tamdjur, jaktförsök, GPS-positioner som visar skingring och spår efter rovdjur.

En noggrann och strukturerad dokumentation underlättar handläggningen och ökar möjligheten att göra en korrekt bedömning av situationen.

7.2. Länsstyrelsens dokumentation

Länsstyrelsens dokumentation ska verifiera de uppgifter som ligger till grund för ett beslut och är en viktig del av den samlade bedömningen i ett skyddsjaktsärende. Vid behov åker länsstyrelsens personal ut i fält tillsammans med den skadedrabbade, gör en bedömning av skadebilden och dokumenterar sina observationer. Länsstyrelsen måste inte verifiera alla uppgifter och de olika typerna av dokumentation kan komplettera varandra.

Det är viktigt att ha en dialog mellan den skadedrabbade och Länsstyrelsen. Båda parter bör ha en förståelse för hur situationen bedöms av respektive part. Den skadedrabbade ska också ha förståelse för vilka faktorer som påverkar det slutliga beslutet.

8. Verkställande

Ett beslut om skyddsjakt är alltid förenat med villkor för hur jakten får genomföras. Villkoren reglerar till exempel vilka och hur många djur som får fällas, vem som får genomföra jakten, vilket område jakten får genomföras inom, jaktmetoder som får användas samt under vilken tidsperiod som beslutet gäller.

Villkoren kan även reglera undantag från gällande lagstiftning. Detta innefattar bland annat tillåtna vapen och val av ammunition, möjlighet till belysning, terrängkörning, tillstånd till jakt i naturreservat etc.

Länsstyrelsen tar hänsyn till flera faktorer genom villkoren. Jakten ska genomföras på ett sådant sätt att rovdjuret inte utsätts för onödigt lidande. Samtidigt ska jakten vara praktiskt genomförbar och kunna utföras på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt. Länsstyrelsen ska också ta etisk hänsyn till känsliga perioder i rovdjursartens reproduktionscykel. Länsstyrelsen ska alltid beredas möjlighet att delta i jakten, med huvudsyfte att utföra tillsyn.

8.1. Jaktledare och jaktmetoder

Jaktledare

Länsstyrelsen utser jaktledare efter samråd med sökanden. Jaktledaren utser övriga personer som deltar i jakten. Jakten bör endast bedrivas av jaktledaren tillsammans med ett begränsat antal personer. Det är inte nödvändigt att specificera ett antal deltagare.

Jaktledaren ska vid behov kunna uppvisa dokumentation för vilka som deltagit vid respektive jakttillfälle. Jaktledaren ska kontakta Länsstyrelsen när jakt initieras, djur fälls eller blir påskjutet och vid andra händelser av betydelse. Länsstyrelsen ska alltid ha rätt att delta i och avbryta jakten. Länsstyrelsen följer upp genomförd jakt och dokumenterar den i enlighet med besiktningsprotokoll. Länsstyrelsen kan utöva tillsyn under såväl som efter skyddsjakts genomförande.

Information till markägare/jakträttsinnehavare

Vid genomförande av skyddsjakt bör markägare och berörda enskilda jakträttsinnehavare informeras. I vissa län meddelas även Polis vid varje tillfälle men det skiljer sig lite från län till län vilka önskemål polisen har.

Motordrivna fortskaffningsmedel

Enligt Jaktlagen får jakt inte ske från motordrivna fortskaffningsmedel men länsstyrelsen kan bevilja undantag från detta i enskilda beslut. Sådana fortskaffningsmedel får användas för att söka och ringa viltet men inte för att skjuta, förfölja eller genskjuta det, för att hindra vilt att undkomma eller för att avleda viltets uppmärksamhet från den som jagar.

Helikopter

Helikopter kan vara ett snabbt och effektivt hjälpmedel för att genomföra skydds jakt. Skytt i helikoptern och piloten ska ha erfarenhet av sådan jakt, framför allt med avseende på säkerhetsfrågor.

Hund

Två hundar tillåts vanligtvis vid jakt efter en och samma individ för alla arterna utom varg, där tillåts (och rekommenderas) tre hundar.

8.2. Finansiering av jakt

Länsstyrelsens grundläggande inriktning vad gäller skydds jakt förfarandet är att den skadelidande själv ansvarar för att skydds jakten genomförs och står för hela kostnaden. Om den skadelidande är en sameby har den möjlighet att ansöka om bidrag från Sametinget för kostnader i samband med skydds jakt.

8.3. När ska beslutet verkställas

- ✓ Beslut på skadegörande individer bör verkställas omgående för att begränsa de pågående skadorna.
- ✓ Beslut i förebyggande syfte bör verkställas efter överklagningstidens utgång eftersom det inte finns några pågående skador.

8.4. Specifikt för björn och lodjur

Skydds jakt på björn genomförs oftast i anslutning till kalvningsperioden för rennärningen. I de flesta fall tillåts användning av helikopter och motorfordon genom dispenser.

Vid skydds jakt på lo brukar normalt sett inte helikopter användas. De tillåtna metoderna som används vid licensjakt anses numera vara väl etablerade i jägarkåren och kan användas även vid skydds jakt.

8.5. Specifikt för varg

Oftast genomförs jakten med hjälp av markbaserat sökarbete i kombination med helikopter.

Vid snöfattiga förhållanden kan jakt med hund vara att föredra, såsom den bedrivs under licensjakt i mellersta rovdjursförvaltningsområdet.

Vid jakt från helikopter kan det av säkerhetsskäl vara lämpligt att länsstyrelsen ansöker om dispens för att använda hagelgevär. Det är särskilt aktuellt vid sparsamt snötäcke då risk för rikoschetter ökar, men det kan också vara effektivare att skjuta med från helikopter. Ansökan om dispens för att använda hagel görs hos Naturvårdsverket.

8.6. Specifikt för järv

Oftast genomförs jakten med hjälp av markbaserat sökarbete i kombination med helikopter. Vid jakt från helikopter kan det av säkerhetsskäl vara lämpligt att ansöka om dispens för att använda hagelgevär. Det är särskilt aktuellt vid sparsamt snötäcke då risk för rikoschetter ökar men det är också effektivare att skjuta med från helikopter. Ansökan om dispens för att använda hagel görs hos Naturvårdsverket.

Under hösten när snötäcket är sparsamt är jakt med hjälp av hund en lämplig metod.

Jakt efter järv genomförs företrädesvis på hösten i förebyggande syfte. Detta för att undvika att jakt genomförs under lyeperioden. Om förebyggande jakt på hösten inte är möjlig bör jakten genomföras före 31 januari för att minimera risken att en hona som har ungar fälls.

Till grund för tidpunkten 31 januari ligger forskningsresultat från svenska järvprojektet. Det tidigaste dokumenterade datumet när en hona fick ungar var 29 januari men de allra flesta honorna fick ungar i mitten av februari. Att jaga till 31 januari utgör därmed en liten risk för att en hona som har ungar i lyan fälls.

Jakt efter 31 januari bör ändå vara möjlig men den förutsätter en noggrann etisk bedömning av de skador som järven orsakar i jämförelse med risken för att en lyehona fälls.

I de fall den skadegörande individen bedöms vara en hona med ungar finns möjlighet att bevilja skyddsjakt genom utgrävning av lya och avlivning av hona med ungar. Vid utgrävning av lya ska Länsstyrelsen vara närvarande. I de fall en utgrävning beviljas ska ungarna avlivas före honan.

9. Efterskänkning av djurdelar

Länsstyrelsen kan besluta om att skinn och/eller kranium av det vid skyddsjakt fällda djuret tillfaller jakträttshavaren.

10. Skyddsjakt som berör övrig tamdjurshållning

Inom övrig tamdjurshållning, där man i regel har djuren inhägnade i permanenta hägn, finns en mindre förväntad skadebild. Länsstyrelsen bör i sin bedömning ta hänsyn till den enskildes ansvar som djurägare. Rovdjursskador på tamdjur uppkomna till följd av bristande ansvarstagande ska i normalfallet inte utgöra skäl till skyddsjakt.

I vissa fall finns effektiva åtgärder som nästan alltid fungerar. Ett exempel är elstängsel runt bigårdar för att skydda bikuporna mot björnangrepp. Skyddsjakt efter björn som river ut bikupor bör därför generellt inte beviljas om det saknas elstängsel, eller om ett befintligt elstängsel är dåligt underhållet.

Rovdjur som kan anses utgöra en fara för allmänheten, till exempel björnar som uppehåller sig i tätbebyggt område, hanteras av polismyndigheten med stöd av 9§ jaktlagen. (1987:259)

Bilaga 1. Checklista alternativa lösningar

❖ Ökad tillsyn/bevakning

- Ökad närvaro av människor är avskrämmade för rovdjur. Detta är möjligt under kortare tid och är också beroende av hur många som kan hjälpa till med bevakningen. Bevakning bör ske dygnet runt och det är ett krävande arbete. Därför endast rimligt under kortare perioder.
- Ökad tillsyn försvåras när dagarna är korta under vintern.
- Ökad bevakning enklare när djur är väl samlade. Om till exempel en renhjord är utspridd över ett stort område fungerar det inte så väl

❖ Skrämsel

- Olika former av skrämsel, till exempel med hjälp av ljudskrämmor, eldar, radioapparater, driva bort rovdjur genom lämplig spårning/följning
- Fungerar bäst när djur hålls samlade eller inhägnade. Om till exempel en renhjord är utspridd över ett stort område fungerar det inte så väl.
- Skrämma med rörliga föremål?
- Ljudskrämmor fungerar bäst på en björn första gången, sen har den lärt sig att det bara piper och inget annat händer.
- Skrämsel med helikopter endast i undantagsfall.

❖ Byte av område

- Rovdjuren rör sig över stora områden men finns möjlighet att flytta till annat område bör detta vara ett alternativ. Till exempel om renar ska byta område inom nån vecka eller två bör det övervägas om flytt kan ske lite tidigare än planerat

❖ Stängsling av tamboskap

- Inhägnad bör företrädesvis ske nära bebyggelse/gård. Stängsel bör vara av elektrisk karaktär, se VSC vägledning för antal trådar och hur stängsel bör monteras.
- Fodertillgång i inhägnad måste tas i beaktning då djur inte kan ställa om från fribete till hö/torrfooder under kort tid. Detta måste göras under några veckors tid för att djuren inte ska bli sjuka.

❖ Utstängsling av björn vid bigårdar

- Fungerar mycket bra. Tre eller fem trådar med rätt spänning. Relativt billigt inköp, måste dock underhållas med gräs- och slyröjning.

❖ Stängsling av renar

- Bör endast ske under kortare perioder. Ingen akutåtgärd då renar inte kan ställa om till utfodring på kort tid utan att bli sjuka.
- Tillgång till hägn bör finnas, det är ytterst sällan ett alternativ att bygga nytt hägn. Ingen akutåtgärd i så fall, det är snarare en långsiktig planering vart hägn bör finnas tillgängliga.
- Vattentillgången är oftast begränsande om det är många renar som behöver hägnas in.

- På grund av betessituation och vattentillgång är inhägnad av renar ett alternativ som bara är rimligt under några få dagar.
- ❖ **Kalvning i hägn**
  - Ger bra kalvöverlevnad men det finns en ökad risk för sjukdomsspridning.
  - Mycket kostsamt
- ❖ **Boskapsvaktande djur – hundar, lamor etc**
  - Inte mycket erfarenhet av detta i norra förvaltningsområdet. Används i praktiken inte i renskötseln eftersom renarna rör sig över så stora ytor och oftast är mer eller mindre utspridda i små flockar. Svårt för vaktdjur att ha koll på en flock. Sannolikt ingen bra lösning för renskötare.